

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 51.

У НОВОМ САДУ 17. ДЕЦЕМБРА 1887.

ГОД. III.

ПОСЛЕДЊА ЛУТКА.

НОВЕЛА МАРИЈЕ С—ВЕ

(Наставак.)*

* * *
— Мама, ала је то некакав несносан лептир! Ужасно! — рече Нелка својој матери, чим, једном у вече, затворише за собом врата на уласку с улице, па се нађоше њих две саме у ходнику, као да је то једва и дочекала.

А кад за њима служавка унесе у собу велику лампу, те мати доби прилике, да после тих речи Нелкиних загледа својој кћерци у очи, па види наоблачено лице њено, искусном оку удовице од толико већ година не умаче ни онај тајни топли и зрачни одсев с душе девојачке.

Дошле су са ужине од госпође Дабижићке. А допратио их до самих врата млади адвокат доктор Милан Савић.

Госпођа Бајићка хтела је, до душе, да пошље по кола, па да се с колима доведе до куће, јер беше и мрак доста пао по вароши, а ноћно осветљење слободне краљевске вароши, као што се у географији зове, вечерас је са свим изостало, по мудрој решењу варошких изабраних отаца, да се гориво не харчи, кад у календару пише да треба да буде с вечери месечине, па владао се месец по календару, а владао се по својој ђуди. Истина, дакле, да је хтела госпођа Бајићка да што безбедније дође до своје куће, тим пре, што се месец, с опрштењем, те вечери био баш страшно узјогунио, па ни из радозналости да провири иза насртљива облака, што му заклонио бледо лице на пакост, можда, многим песнику, који га је очекивао, да под његовим благим

зрацима изнедри какав сонет с уздисајима (ах!) о својој несрећи, с неколико клетава (ох!) неверној љубљеној, . . . али госпођица Нелка беше тако нестрпељива и срдита на тог »несносног лептира«, да не мога никако чекати кола, него кад се још особито доктор Савић понуди за каваљера пратиоца, замоли и намоли госпођу мамицу своју, да се пешке иде.

О, то је, заиста, несносан лептир, тај млади адвокат, господин доктор Милан Савић! Цело време од Дабижићкине куће до њихова стана није готово ни речи проговорио с Нелком него непрестано и непрестано с госпођом Бајићком.

— Радуете ли се и ви позоришту, госпођице?

То је све било, што је на њу адресирао, па и то тек уз гред. А овамо је за ужином седио до ње и баш њу прву и замолио, да их сме допратити до куће.

Учини се, као да га и не чује, па му није ни одговорила на питање.

И он настави разговор с матером, као да није ни тражио од кћери каква одговора.

Па што се онда у опште до ње и привлачи, кад је тако неучтив, те не види, да је несносан, што не ће да је увек, ваљда, уз њу?!

— Баш је несносан! — опет Нелка матери, па скида дурно шешир с главе.

Мати мало зајмурила, као да у себи и боље протумачи оно, што је тако јасно својим бистрим оком видила у очима Нелкиним, или зар да у оним светлацима, што човеку затрепу у

* Почетак ове новеле изашао је у 39. бр. Таман смо је почели штампати, замоли нас приповедачица, да јој рукопис дамо само на дан два, како би нешто изменила. Изненадан случај хтео је, да нам је тек пре две недеље могла дати свршетак. Своје поштоване читаоце молимо, да нас извине за ту малу неуредност.

Уредник.

очима, кад стисне трепавице, изазове и који сличан можда спомен из давних времена, — из својега девовања.

Осмејак прчу преко поштовања достојнога лица госпођина. А за осмејком излети из дубоке дубљине, као да би да полети у неку далеку даљину:

— Ох!

Све, што јој оста заједно с успоменом, слило се у материнску љубав према јединици.

У овај мах учинило јој се, да је најпаветније, ако се учини пред кћерком и невешта на њену срцбу. Није, вели, ништа опасно!

— О, ја ћу њему показати, да позна, како ми је несносан, — опет ће Нелка.

— Нелка, ниси више дете! — вели јој Бајићка, кад већ не имаде куд ни камо.

— Хоћу баш да и он сам то види.

— А за што ти је несносан? — опет Бајићка.

Нелка не зна да каже, или није ни чула.

Госпођа Бајићка би опет, на против, имала пуно лепих речи, да их каже о том Милану Савићу.

А Савић летос дошао у варош и отворио своју адвокатску писарницу.

»Први момак!« казали би на селу.

»Прва партија!« кажу варошани.

Не би госпођа мама, можда, ни навалила била толико на своју госпођицу кћерку, да се окане једаред лутака и крпарија разних, заједно са свима својим детињаријама, — не би, да се тако »добра партија« није показала на обзорју шаренога господскога друштва слободне наше краљевске вароши.

Учестали »јаузнови« по господским кућама, учестали »излети« у винограде, учестале забаве по салашима. Не може млади адвокат ни да доспе свуда.

А интересују се за њега и маме, које имају кћери, и оне које их немају, али им је у души, да жепе и удају, или да кваре и сплеткаре.

— Је л' био тамо Савић?

— Наравно, тамо је био и Савић!

Тако са одмах пита, или и не чека на питање, него одмах тврди, чим се чује, да је било гдегод друштва. Чак се зна, с којом се највише забављао, шта је којој рекао.

Но ако Савић и није овде или онде био, то није за то, што, ваљда, није био позват тамо, него, што баш није могао доспети.

Ако он баш и не доспе свуда, гледе да доспеју маме, које имају кћери, и оне, које их

немају, до душе, али им је у души, да жене и удају, или да кваре и сплеткаре.

— Сретни докторе! — зову га већ и старије колеге што од шале, што, богме, и збиља.

А вршњаци његови, кад га добију у своје друштво, напијају му час с овом час с оном, опет дакако који од шале, који из потајне злобе.

Што се тиче младих људи, пуна их је варош. Ту је несвршених правника, који се вежбају по кавама у мешању карата или у ударању по билијару, . . . младих економа, који више воде бриге о жирантима и трасантима него о својим одацијама, . . . трговаца, који једва чекају — ах, — онај часак златни, када ће да ступе у ружичне окове брачнога живота, да — одмах сутра дан могу скинути са себе своје име, па преписати радњу на своју жену . . . Да и не узмемо у рачун литерате, журналисте, и друге вредне беспосличаре, које, а замакали перо у мастило, а замакали нос у чашу, већ ни само поштовано друштво не рачуна у партије, ако их, до душе, и гледе кад радо кад и радије у својим соарејима и забавама »на добротворне цели.«

Поред тих свију држи се сад Савић као јунак дана.

По неки ће рећи, да бог ме, за леђима »сретном доктору«, у забринутом свом друштву рећи ће, да и то не ће тако дуго трајати.

— Даде ли се уловити, те му обесе какву о врат, изгубио је сваку цену код осталих, а обрао је бостан и код оних, који би га данас понели у недрима, јер онда им је »испао из рачуна«. Не ожени ли се пак скоро, него буде отезао и одуговлачио, пресесиће му и кава и дунстови и сулцови, што их је где појео. Па најпоследње ево Милана у наше коло.

Да ли је то логична конклузија из дугих емпиричких премиса каква бурна, каква донхуанскога живота? Или је пакосна сатира на онај красни епитет, што га је једва игда игоја историска личност заслужила, па и какав силник, кому се клањао кадгод исток и запад, у чијој држави никад сунце не залазаше, који мерицама грташе благо и сласти, а грташе разних струкова, колико је у години дана?!

Али било је још и пакоснијих приметаба о господину доктору Милану Савићу.

Тако рече не знам ко, (тек извесно се зна, да је тај неко била једна од оних мама, која није имала своје кћери, те није »ни марила« да доспе свуда, где је »сретни доктор« доспевао), — рече:

— Благо ли си тој, која се окује њим! Тај је проћердао до тридесет хиљада бабине сермије, док је дошао до оно мало дерне дипломе! Да је потрајала још која мрака, не би ни данас дошао до ње!

— Ал бар и зна, у што је утукао! — узела се друга, за коју се говорило, да је у свакој чорби мирођија, а већ толики парови имају да захвале њену вештом заузимању на својој брачној срећи или свађи. — Камо среће, да се сви наши ђаци науче тако кавалерском, тако аристократском понашању! Него проведу толике силне године у првим варошима наше царевине и краљевине, па не науче, ни како ће да се поздраве с поштенем особом, а камо ли да се знају понашати, као што треба, у фи-ну друштву. Бојаги, није им српски!

Неки, о ком приповедају по вароши, како има тако заједљив језик, да ни најречитијој проводациници не би остао дужан, . . . е, тај неко, кажу, казао је на то, како су штипендије за наше универзитетлије тако мале, да поштен човек не може довољно ни карамбол да проучи, једва да дотраје за »картенгелд«, док би проникао у све тајне комбинације тек — фришефирске, па да сме »ауфтретовати« као »салонман« за зелене столове тих »великих салона« »виших кругова, који дају тон друштвеној етикецији и варошком оговарању.«

Готово сви климнуше главом у повлад, »у један брадоглад«, и загрмила би пивара од бурног аплауза, да тај исти не окрену своју стару ноту, коју пева, ево, бога хвалећи, већ ваљда десетак ситних векова, — да не поче изливати праведну срџбу не знам на кога, што су му после десет семестара одузели штипендију, те сад не може да полаже ригороза, па од јада скруни и шесту чашу хладног дрехеровца из свога »штамглаза« са лепим дебелим заклопцем, да му јед не поквари апетит за ручак.

То канда неутрализира ефекат, што га постигао беше оним првим речима. И тако про-маши циљ . . .

Кад се оно вече, после ужине код госпође Дабижићке, лепа госпођица Нелка свлачила у својој соби, да легне, дуже је нешто него обично рашчешљавала и плела лепе витице своје бујне косе, да јој се коса преко ноћ не замрси. То свако вече ради, до душе, пре него

што ће лећи, да је у јутро не би кидала; али вечерас, ето, дуже нешто него иначе. Више пута повуче чешаљ, па не погоди по дугој коси него мимо ње. Као да јој се непрестано уплеће с витицама и мисао на онога »несноснога лептира« данас, који целог пута од Дабижићкине куће до њихна стана не нађе за вредно да проговори с њом више, до оно тек неколико речи, бојаги, радује ли се и она, што ће доћи позориште? Да гледи »лутке на позорници«? Та, лутака има пред очима сваки дан! Њена лутка бар јој је увек била послушна: где је метне, тамо стоји; како је она намести, онако стоји; куд она пође, може и лутку собом понети.

— А он је лутак целог света!

Баш јој се допало то испоређење! Чисто се обрадовала такој мисли.

— Да, да! Лутак је тај млади господин доктор! А с луткама ваља поступати као . . . с луткама!

У том је била већ у постељи. Навукла на себе лаки покривач. А анђео, благо ли га њему, пољуби је у очице, те јој се на њих прилепи сан.

У исти пар лебђаше госпођи Бајићки онај топли и зрачни одсев с душе девојачке, што га је једва једаред, на своју радост, вечерас приметила на очима своје Нелке.

— И она поче да озбиљније живи! Остало ће бити брига маме твоје, чедо моје!

И њој — лаку ноћ!

А »код црвеног рака« баш у тај мах поче онај, што се вечито тужи на некога, што му је после десет семестара одузета штипендија, те не може да доврши својих ригороза, — баш у тај мах устао, да наздрави »своме другу од првог гимназиског разреда, с којим је делио и добро и зло, и радост и жалост и доцније као слободан *civis academicus*, који је већ на оном месту, с кога ће данас сутра моћи и штети и смети загрмити: Ево, деснице! Напред, народе! Ја дижем заставу! . . . Браћо, мислим, да сте ме сви разумели, да то није нико други, него овај, који, ево, седи у нашој средини. А то је наш ошће омиљени брат доктор Милан Савић!»

Громовито: »Живео!« А из хаоса тога извуче се као на концу оно дугачко, оно скупо српско: »Мно-о-о-гаја!«

(Свршиће се.)

ГОСПОЈА-ПЕРСИН ПЛАН.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА СЕОСКОГА ЖИВОТА.

НАПИСАО РАДОСЛАВ МАРКОВИЋ.

(Наставак.)

Дан дан била недеља.

Госпођа Перса послала кћерке попиној Десани, а она села - пред дућан на клупу, па гледа како момци и девојке играју коло.

Седи она тако сама, док дође и попадија.

Отишао јој, вели, попа некуд у село. Децу опет оставила, да се сами забављају, па, ето, дошла госпоја-Перси на реч две.

— Особито ми је мило, — одговори јој госпоја Перса, — и онако сам сама! Требало би што чешће да нам дођете. Изволите сести.

Кад су се већ о обичним кућеним стварима паразговарале, почеће госпоја Перса:

— Ви Десани баш спремате.

— Мора се. Истина, млада је, тек јој осамнаеста. („И не поцрвени!“ помислила госпоја Перса.) Ал опет —

— Шта? Да се није јавио какав просилац?

— Није, али хоћу, да је за сваки случај спремна.

— Тако је.

— О, како обоје завијају! — мисли госпоја Перса у себи. — Као да нико не зна, шта мисле! Уловили смо вас, птичице! Тешко те ће вас та бува ујести. Само да Лука удеси као што треба! Боље би било, да сам и сама отишла. Била бих мирнија. А овако... ако испадне попи за руком...! Али не ће, не ће! Лука ће израдити. Истина, доста је сплетен, али ја сам га научила.

— И моја Љубица има доста, — поче госпоја Перса пошници, — али ћу јој још урадити, само док донесе Лука ствари. Једва је уграбио и данас времена. Посао је велик, па сад и избор учитеља му стоји за вратом.

— Тако се исто и мој попа ужурбао. Тражи стан за учитеља. Пре неки дан гледао је ону кућу до нас, вели, добра ће бити. Само сад да се с гздом удеси.

— За што господин тражи? Ето, даћемо ми учитељу стан.

Госпоји попадији мало задрхта месо.

— Идите, молим вас! То није за вас.

— Како да није? Што да ми стоје собе празне, кад не мора бити? А и он је човек изобраажен, па је научио на финоћу и ред. Куд ће тамо у ону простоту?

— То је истина. Али, знате, онде му је одмах и црква и школа.

— И наша кућа није преко света. Баш корак

два ако је даље, не чини ништа. За то ће имати леп, господски стан. Па и то ће бити дотле, док му се не оправии стан.

— Јест, јест, тако је. Ал знате, шта су закључили у општини?

— Знам. Да бирају за учитеља приправника. Па?

— У вас су, госпоја, велике девојке, па... знате... свет...

Жица стрпљења била је јако затегнута. Морала је пући. Госпоја-Персу подиђе жар. „Та безобразна попадија, да не пружи језик, пукла би.“

— Нека говори, шта ко хоће, не тиче ме се. За моју децу не може нико рећи ништа зло ни колико бело испод noktа. Седе мирно код своје куће, а не мотају се које с ким по селу, да се цере на сва уста.

Види попадија, да је погрешила, што је оно казала. Али и ово је гадно од госпоја-Персе, да тако штогод каже за њену Десану.

— Моја Десана зна, шта је учтивост; свршила је институт. Тек не ће окренути леђа човеку, кад дође.

Попадија често и с поносом говори, како је Десана била у „институту“, па је учила ово, па оно. Па кад на то окрене, сва је црна и зелена у очима госпоја-Персе.

— Видите, ја баш ништа не жалим, још се радујем, што ми кћерке нису свршиле институт.

— Онако и говоре о њима, да су доста просте.

— Но и ви можете изобраажење ваше кћери метнути под купус.

Пљус! Е, ово је страхота! Истина, често су код њих бивали „затегнути одношаји“, али овако што — Сам Бог зна, до чега би дошло, да се у тај мах не запраши од крај села. Дигао се облак од прашине у небо, те као стуб јури напред, док ти не избаци баш главом грк-Луку на његова два белца.

Оде попадија кући као опарена, па не рече ни с богом. А госпоја Перса викну на млађе, да отворе капију, па и сама утрча у дућан.

Колико се љутила на попадију, толико је опет радосна, што јој је превукла, да осети. О, колико је она само трпила! Па као на крилима стиже до кола, да чује, шта је.

Грк Лука се сишао с кола. Сав је умузган од зноја и прашине, не можеш га познати. Зачкиљо очима, а мало се и... Па удесио се човек! Где је варош?!

Но госпоја-Персину оку још није ништа умакло.

Приметила је, а и осетила, да је томе са свим нешто друго узрок.

— Ни бриге ти, душице! (Кад год се мало напије, увек тепа.) Израдио сам.

— Видим, да си израдио. Само тако, па ћеш као, и грк Совра, пецати рибу, да се имаш чим заложити. Немој ме тако гледати. Данас једну, сутра две, а прекосутра ће и кец на среду. Тако је то.

— Умири се, голубице. Казао је: „Биће“. То само Лука уме израдити. Хе, хе, сад нека поп врчи, на кога хоће.

— Да ти нисам ја напоменила, не верујем, да би се ти сетио. Подао си се попу, па он ради, што год хоће, јер зна, да је грк Лука мама, који не уме ни беле прословити. О, да сам ја мушка глава!

— Ко вели? Ја се подао попу? Бре, нека само почне што, па га одмах стерам у тикву. Још он не зна, ко је грк Лука, ал ће осетити! Сви су уредници моји људи. А и шта се он меша свуда? Његово је „паки и паки“, а ово је чисто народно. Јест!

Кажем вам, прави Србенда, народњак, да му треба пара тек наћи!

Госпоја Перса радосна, па се пожурила у кухину, да у то име спреми што бољу вечеру. А грк Лука запалио чибук, налактио се, па рачуна, колико би од прилике могао потрошити на сватове.

* * *

Изишао „стечај“ у новинама и грк Лука га прочитао људима. О, како му мило, кад погледи онде, где стоји наштампано: Лука Симић, с. р., председник.

Није то прва, до душе, прилика, ал му мило! Његово име често је излазило у новинама под „позив на конференцију“, „изјаве“, „припослао“, кад у извесним приликама зађу по селима родољуби, па купе потписе. А није то ни шала, иду новине на све стране, па ти име чита бели свет. Рачуна се и на тебе...

Иначе је у селу као и обично, осим што је између попине и грк-Лукине куће наступило право непријатељство. Истина, нису они ни до сад били живац и нокат. Живели су, као што каже госпоја Перса, и до сад онако „политички“, ал сад —

Онај дан, кад је дошло до речи између госпоје Персе и попадије, биле су, као што знате, госпоја-Персине кћери код попине Десане.

Десана им показивала своју опрему, па казала:

— Удаћу се ове године, не ћу више да чекам.

Нисам баш престарила нити ко чека за мном, па да сам на путу, али хоћу да имам своју кућу.

После дошао и господин писар, па је с њима

сваки час нешто мађарски говорила и смејала се. Очеvidно је, да су што о њима говорили.

— Ето вам инштитуткиње! — рекла на то госпоја Перса и забранила, да од сад не смеју прекорачити прага попине куће.

Од тада су прекинуте све свезе између те две куће.

Госпоја Перса пред женама, кад дођу у дућан, оговара попадију и каже, како Десана у „институту“ није научила ништа. То јој је све, што зна нешто мађарски, па и то натрашке. А каква ће кућаница бити? Нити зна сашити, ни скувати. Само би да се набели... („Ено, каква је само, — избечила се!“) Да чита романе и да је облеће писар.

Наравно, да је то дошло и попадији до ушију, а и она спада у ону врсту жена, које не воле да остану ником дужне. Развезла и она о госпоји Перси и њеним кћеркама, како су простакуше, не умеју ни да се обуку као свет, већ стоји на њима као на вешалима. Па вели и за сина јој, да је картаџија, пијанац и да ништа не учи. Не би ни дотле дотерао, да нису подмазивали. И још поручује пошница госпоји Перси: „Боље нека гледи, како ће исплатити горњим трговцима, него што води туђу бригу.“

Госпоја Перса њој отпоручује: „Прави се милостива госпоја, а поп Аћим иде по селу, те просјачи од ког јаје, од ког сира. Није је ни срамота.“

Кад год дође ко у дућан из попина краја, запитаће, је ли истина то, што говори попадија о њима? Куне се госпоја Перса, да је то пресна лаж, па онда окрене по попадији. Као да јој ђаво кожу дере, па сва ускипи. Да јој је ту попадија, мисли, смождила би је. И та попадија као да нема друга посла, него само измишљава, шта ће износити на њу!

На послетку се куне госпоја Перса свим на свету, да ће ћутати, па ма шта попадија о њој говорила. А и што да се меша које с ким, и може ли се попадија сравнити с њом? Него колико се год пута закуне, толико пута и погази заклетву. Како да и оћути, кад чује, шта све не износи попадија на њу.

Једног дана ишла госпоја Перса у село. Кад је пролазила поред цркве, види у порти попину живину, прасице и теле. Порта пространа, а у њој израсла лепа трава. У поп-Аћима силна живина, треба јој хране доста, па он нашао за добро, да откује проштац од тарабе, па их туда пушта у порту.

— Чекај се, попадијо, и ту ћу ти умесити колач!

То вече ће одмах на свог Луку:

— Зар поп сме држати живину у порти? Дакле, још село да му и живину храни? Лако се онда попадији хвалити, како отхрањује толику живину! Но,

и ти си ми председник! Треба сутра одмах да заповедиш, да се с места она дера загради.“

Грк Лука се почеша за вратом, али се не противи.

Сутра дан био је проштац укуван.

Било је ту и повуци и потегни.

Поп Аћим није никако дао, вели: „Било је то попино, од како је.“

Грк Лука одговори попу, да он не пита њега, чије је то било, ал зна, да је црквено. О том има само општина решавати, а дотле ће он као председник заковати проштац. Он не може више трпити, да за време богослужења теле муче на црквеним вратима.

Али није на том остало.

Поп Аћим напише у новине подужи чланак „о световњачком утицају, као штетном, у црквеним стварима“, па између осталог, као што је и сам после говорио, ошине из далека и грк-Луку.

Грк Лука је ретко читао те новине, али му некако дође до руке тај број, те и он засуче рукаве, да отшали шалу.

Захукао се и поп и грк Лука. Бог зна, докле би то тако ишло, јер баш кад се највише спремали, да један другог утуку, донесе и једно и друго уредништво изјаву, да им у тој ствари не може дати више места у листу.

У том почну већ стизати молбенице за учитељско место, а долазило и неколико учитеља лично на препоруку.

Једне недеље дошао младић неки, тек свршио приправничку школу. Млад, па леп, а пева, што кажу бабе, „као анђелак“. Одсео код попе. Попа га препоручио људима и хвали, како се добро владао и учио.

После подне шета се он са Десаном, те некако удесили, па све испред грк-Лукине куће.

Видела их госпоја Перса, па јој се то учинило као пркос, те заповеди служавци, да чисти испред куће, кад буду пролазили. (А ту прашина са шаке. Кад прођу кола, да те угуши.)

Прођоше оно двоје још једаред, дваред, па онда пређу на другу страну.

Сутра дан чула је, шта је за њу рекла попадија, али нека остане.

На десетак дана пред избор добије грк Лука писмо од уредника. Пише му он:

Драги Лука!

За који дан добићете молбеницу од Милоја Спасића Он је баш по твојој жељи. Дошао би радо, да се представи општини, али нема трошка за пут. Свестан је то Србин, а ја сам иотпуно уверен, да ће општина с њим задовољна бити. Поздрав! (И т. д.)

Оживело село. Куд се макнеш, свуда се говори о избору. Једном се допада овај, другом онај.

Поп се устумарао, видиш га скоро на сваком углу.

— Ето, људи, — говорио је, — чули сте га, како поји, а свршио је најбоље. Тај је за нас, не треба да га упуштамо.

Неки веле: „Па тога и ми мислимо.“ А неки ћуте.

Грк Лука не иде по селу. Стане на дућанска врата, па ће зовнути, зна кога треба, послужиће неког и чашицом ракије, па ће рећи:

— Шта мислиш, кога да бирамо?

— Ви ваља да боље знате, грк-Лука, него ми.

— Видиш, тај, што га попа хвали, ништа не вреди.

— Е да? Богме, њега поп кује у звезде.

— Има ту један бољи, и он лепо поји, ал је и народњак. А тај попин, кажем ти, не вреди... Да како. Него буди ти за Милоја Спасића, ако хоћеш, да имамо ваљана учитеља. Писао ми је за њега и уредник оних новина, што вам читам. Спас' Бог!

Ето, тако се то радило. Поп Аћим на једну, а грк Лука на другу страну. Па од како је дошло оно између њих због порте, тако су једно на друго омрзнули, да нису марили и да погледи један у другог. И ако случајно иду једном страном, па уочи, па прилику, грк Лука, поп-Аћима, одмах ће прећи на другу страну. Тако исто и попа.

Што ближе дан избора, то поп Аћим све чешће заилази по селу.

И грк Лука ће који пут у последње време заићи, па и у крчму на пиво и вино.

(Свршиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Данас је понедељник, сутра ће се разаслати „Стражилово“, а прекосутра или најдаље у четвртак треба да је ово продужење, које је још у перу, већ у Новом Саду; — а књиге оне, којој је наслов: „Извори

српске повестнице из турскијех споменика, извадио и на немачки превео Д. Валтер Бернауер а у српско превео и издао Андрија Торквато Брлић св. I. у Бечу 1857.“, још нема нити ми се посла ни из

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Новог Сада, ни из Београда нити из Панчева. А без те књиге, кажи ми само, Србине брате и српски сине, како да продужим и како да почнем преглед турских извора за повест о боју на Косову?

О, Нови Саде, и ти Велиграде, и ти убави граде на Тамишу и не далеко од Београда! Бог вас не — но зашто да због једног Новосађанина и због г. Панте (који има поменути књигу, — има на не да) и због г. Каменка, односно због многоуваженога пријатеља Каменковог, кунем и прокунем оба поменута многољудна града и сваколика панчевачка „чада“?

Ја не ћу — а немој их ни ти клети ни анатемисати, Србине брате и српски сине! Немој их клети већ их остави, а кад им се савест пробуди, гришће их и изобличаваће их до века! А сад ме остави, да себи помогнем како знам!

Немац Ханс Левенклав издао је г. 1595. у Франкфурту на Мајни на свет књигу: *Neure Chronica Türckischer Nation von Türcken selbs beschrieben*, и у тој књизи има прво „Летопис Султана од Османовог племена“ („Citabi Tenarichi, Chronic oder Zeitbuch der fürsten Osmannischen Stammes von ersten Osman Chan bis auf den Sultan Suleiman Chan und das Jahr Christi 1550.“), који је Летопис Јероним Бек а Leopoldstorf г. 1551. са собом из Цариграда донео у Беч, где је по заповести цара Фердинанда I. од дворског тумача — Joanne Gaudier dicto Spiegel — на немачки преведен. Од тог турског летописа зготовио је с почетка поменути Левенклав и латински превод, но ја ћу овде г. Панте за љубав приопштити дотично место само на немачком језику.

Дотично место у том кратком турском летопису гласи дакле немачки овако:

„Zur selben Zeit hat Gasi Murat Chan angefangen mit dem Lazar zu kriegen, der Lazar hat ein mächtig Kriegsvolek zusammenbracht und ist mit demselben auff's feld Kosowa geruckt: hat dem Gasi Murat Chan einen Boten geschickt, er solle kommen, so würde man sehen, bey wem das Glück und der Sieg sein würd. Indem hat der Gasi Murat sein Kriegsvolek auch zusammenberuffen, hat sich auff's höchst beworben, auch seine zween Söhne, den Gilderun Bajasit und den Jacub Zelebi mit ihm genommen. Wie nun beyde auf dem feldt Kosowa zusammen kamen, haben sie ritterlich mit einander gestritten. Es ist ein Christ zum Gasi Murat kommen, der Meinung, als wollt er sich in sein dienst begeben. Wie man den vor den Gasi Murat geführt, ihme seine füß zu küssen, hat derselbe Christ verborgen einen Tolch gehabt und hat ihn dem Gasi Murat Chan in Leib gestossen, und hat ihn umbracht. Wie nun das die Türckischen Begen gesehen, haben sie sich mit einander berathschlagt, wie ihme ferner zu thun (et quid hoc casu tam repentino faci-

undum deliberantes), und haben in ihrem Rath befunden, dass sie den Jacub Zelebi beruffen sollten, welchen sie berüfft sprechend: komm und gehe hinein, dein Vater will dich haben. Wie der ins Zelt hineingangen, haben sie ihn umbracht, den Gilderun Bajasit auf einen Königlichen Stuhl gesetzt und haben ihn zum Patischach gemacht. Nach diesem haben sie wieder dapffer angefangen zu streitten, und haben den Lazar in selben streit überwunden und gefangen, und haben ihn vor dem Gilderun Bajasit zerhackt. Seind darnach von dannen aufgebrochen, und wieder gegen Adrianopel gezogen. Geschehen im 791. Jar.“ Погледај, шта о том турском летописцу каже Јосиф Хамер у предговору на страни XXXVI. своје повести османске царевине.

Знам ја, читаоче драги, да Нешри и Сеадедин или Садудин о боју на Косову знају причати много више и китњасте него што се у том кратком турском летопису каже, али шта ћу, кад ми нису прируци те нисам у стању, а нисам у стању, што ме назовипријатељи моји у Новом Саду, у Београду и у Панчеву не поставише у стање, да ти могу саопштити овде повест Нешријеву или Садудинову о боју на Косову. На страни 344. пише г. Панта: „Док су Милоша хватали, Бајазит предузме царство и команду и продужи бој, који Нешрије овако описује: „Сви стрелци на један пут са обе стране застрељају; многобројни Срби стајаху тврдо као железна брда; кад превећ много стрела задажди, почеше се мицати тако, е би човек рекао, канда извор црнога мора пушти . . . или канда море или зелена отока таласе почиње бацати. На један пут неверници (Срби) левога крила (?) нагрну на турске стрелце, потисну их назад и од напред их нападну, те им редове располове; тако исто Срби разбију и орду пазарску, која је острагу стајала. Иза ове орде била је река Овчарица, која се напунила мртваца, само где је био мед, масло и ширинач, то је место било празно. Мазге, коњи, пртљаг заплету се и тако се тај пут затвори и правоверни (Турци) не могоше побећи и падоше на бојишту као мученици“ и т. д. и т. д.

Колико и колико сам пута читао и чатећи дивно се — том живом и живописном опису боја Косовскога, али кад бих год дошао у читању до оног места, где се каже: „само где је био мед, масло и ширинач, то је место било празно“, увек би застао и запео и ја све до данас не знам и не могу да себи изјасним, зашто је „оно место, где је био мед, масло и ширинач празно“? Како се нисам довијао и на какве мисли нисам долазио, да себи протумачим то празно место, где је био мед, масло и ширинач; најпосле сам помислио и на то: да није стародревни Нешрије био пишман или да није може бити наш г. Панта велики „љубитељ“ пилава или пиринач, ма-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

слом и медом зачињеног, те није могао прегорети и попустити да се толики мед, масло и пиринач растури и згази и на копитама разнесе, и да само зато пише „само, где је био мед, масло и пиринач, то је место било празно“.

Ако је ово последње, онда није лепо од Панте, што је пустио маха својој похлени да испорчи истину. Но то се још не зна, шта управ за тај мед, масло и пиринач каже Нешрије. Поменути горе Немац Левенклав издао је поменуте 1595. г. и другу једну књигу под насловом: „Neure Musulmanische Historie“, у којој описује бој на Косову по турским изворима и чини ми се баш по Нешрију. Мрзи ме све оно (стр. 181.) што одговара горенаведеном месту из Пантине путничке слике овде исписивати, по њу приопштити само ово: „Haben also (die Ungläubigen) von stund an über die Schützen zur linken Hand sich gemacht, dieselben zurückgetrieben und fortgerückt auf den Türekischen Tross und viel Leit erschlagen. Es war hinter den Türekischen Haufen ein Waldt, welcher mit der erschlagenen Leut Körpern erfüllt worden. Die Proviant von Honig, Butter, Reiss und andern mehr Sachen sahe man auf dem Boden hin und wider zerstreut ligen. Die Maulthiere, Esel, Ross liefen wegen Schreckens und Forcht zusammen und blieben bei einander bestehen unbeweglich, gleichwie eine steife Mauer und Wandt. Zuletzt ward auch die ganze linke Seite der türckischen Schlachtordnung dermassen zerstreuet und zurückgetrieben, dass alle Kriegsleut des Ortes haben müssen die Flucht nehmen“. И Немац помиње провијант, а наиме мед, масло и пиринач, само што Немац не каже као наш Панта да „само где је био мед, масло и пиринач, то је место било празно“ већ нешто друго. Но питање је да ли се Немац у тим слатким и кусним стварма тако разуме, као наш г. Панта? И ја му зато његово разумевање ни најмање не завидим, већ једино и цигло желим, да завири у Брлићеву књигу и да у њој видим, шта за тај „мед, масло и пиринач“ управ каже тај турски повесник из почетка XVI. века — тај Нешрије, и да ли је г. Панта добро разумео Нешрију. То ја желим — а Панта може бити да у једну руку има и право, што не да из своје руке Брлићеву књигу ником, па ни мени! Панта не да из руке Нешријеву повест па опет се љути на мене и од љутине шкрипи зуби, што му не верујем, кад он каже, да Нешрије пише, да је „само оно место, где је био мед, масло и пиринач, било празно“. Али, кажи ми молим те, Србине брата и српски сине, како да верујем ја у свему па и у том г. Панти, кад Панта у цитовању туђих речи и сведочаба није увек веран и тачан?

Чуј само, да ти нешто напоменем. У толико већ

пута поменутој XLII. књизи Гласника вели Панта на стр. 342.: „Док су неки у (српској) војсци такве маните разговоре водили „неверни људи, — каже Мијаило из Острвице (у ноти каже Панта: „Више Скопља је замак Острвица, одклен [зацело баш из те?] је Мијаило познати наш списатељ) у војсци су расиростирали страх и плашили војнике, како би им ушао страх у срце“ а Нешрија додаје и т. д. Потражи, Србине брата, XVIII. књигу Гласника и у тој књизи превод Михаилове турске кронике па ако нађеш, српски сине, да Мијаило каже оно, што Панта вели да каже он, — онда ја клеветник и лажа а Панта сушта истина! Но ја ти кажем, да тих речи не ћеш наћи у кроници Михаиловој и онда се чуди Панти а мени се немој чудити. А ни г. Панта нека се не чуди, што му не верујем, већ све једнако и на све стране иштем и тражим турске изворе, само да могу Панту, који је описао бој на Косову по турским изворима, контролисати и пребацити му, где нађем и приметим, да не цитира верно и тачно, да изврће и замеће, додаје и одузима од повесничких извора, било то по њефу или због неразумевања.

Ја нисам сасвим изгубио надежду — и уздам се у шовачки Брод или у мога старога друга Игњата Брлића, да ће ми, ако само узима, послати поменуто књигу и посрамити ону злобну и злурату господу и господичиће у Новом Саду, у Београду и у Панчеву! А међутим могу расправити питања, која се и без турских повесничких извора могу расправити. Такво је на пр. питање: година, месец и дан и недељни дан боја, у ком је цар Мурат убијен а кнез Лазар посечен. „**Кыст же сина бранъ — вели наш најетарији извор, Константин философ — на мѣстѣ нарицаемъ Косокѣ, въ мѣто 6897—1389, мѣсеца Юнія 15.** (Гл. XLII 261.): „**Летопис српски** (Гл. XI. 149.); „**Летописи Дубровачки** (Annales Ragusini у Monumenta vol. XIV. 48.) Орбин стр. 319.; „**Натпис на мраморноме ступу на Косову: »Н сина вса речена** (т. ј. и цар Мурат умртвљен и син његов — штене лавово; и добриј страдалац [кнез Лазар] ухваћен и посечен) **совершише се въ мѣто 6897., нидикта XII., месеца юнія 15. данъ въторникъ, уѣзъ же сѣрѣз или шестомъ или седмомъ, не кыи. Богъ късть**“ (Хилфердинг Боснија и т. д. стр. 277.).

Према томе погрешили су:

1. Horváth Mihály, Magyarország Történelme, Pesten II. 204—205.; Fessler-Klein, Gesch. Ungarns II. 254.; Kronos Handbuch der Gesch. Oesterreichs II. 206., који за дан битке узимају 20. Јуније.

2. Г. Рачки (Rad III. 92.), који каже: „У среду на дан св. Вида, 15. Липња започе битка и трајаше три дана“.

3. Наш г. Панта (Гл. XLII. 343), који пише: „У

www.unilib.rs
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

среду рано на Видов-дан 15. Јунија 1389“. Панта је још од школе знао, да је Косовска битка била 15. Јунија; али у турској хроници „познатог нашег списатеља“, Мијаила из Острице, наишао је Панта на место: „а било је то у *среду* на дан светог Вида, кад се започео силни бој и *трајао је све једнако до иетка*“. „Три дана“ трајања — то је Панта оставио г. Рачком, али је задржао Мијаилову *среду*, те је погрешно. Или је лен био Панта или није умео рачуном изнаћи г. Панта, да је г. 1389. св. Вид пао у уторак а не у *среду*, ја не знам, али је тек не малу погрешку учинио г. Панта написавши: „У *среду* рано на Видов-дан, 15. Јунија 1389“. И нека не каже г. Панта: то није ништа, то је ситница и нај-после то је свеједно, а падао Видов дан у уторак а пао он у *среду*, већ је главно, да је Милош на Видов дан посведочио своју верност и убио турскога цара Мурата и стао му петом „за вилице“ (Гл. LXIV. 337.). Није баш ни тако, г. Панто, и није то баш ни ситница! Ако Видов дан може г. 1389. пасти у *среду*, онда може пасти и у *недељу*, и Панта врло добро зна да има „староставних књига“, у којима пише, да је „кнежева вечера“ била у суботу у очи *недеље*, (Гласник V. 86.; Starine X. 191.), т. ј. у очи Видова дне — и онда дан битке не би био 15. Јунија већ 20. тога месеца и онда босански краљ Твртко има право јављајући Трогирцима, да је он 20. Јунија 1389. погукао Турке до ноге и убио турскога цара Мурата, и тако би изишло, да је г. 1389. на пољу Косову у хришћанској војсци главну улогу играо босански краљ Твртко, а не српски кнез Лазар, којег исти краљ у писму свом Трогирцима и не помиње. Краљ Твртко звао се и називао се: краљ

Србљем и Босни, Rex Rassiæ et Bosniae, и шта ће према краљу Србљем српски кнез Лазар, и зар би се задовољио краљ Србљем, да се у боју бије на левом крилу, а кнез Лазар да је у средини и Вук Бранковић да заповеда на десном крилу. И на вечери, ако је било вечере, морао је у прочељу седети, и у боју, ако је краљ Твртко био у боју, морао је он, већ као краљ, и то краљ Србљем, бити глава и главни заповедник. И шта је њему било до тога, што је у боју један кнез ухваћен и погубљен, само кад је главна сврха постигнута: Турци разбијени и цар им убијен. То само и јавља краљ Твртко Трогирцима, и у писму, у којем он то јавља Трогирској општини, каже се, да је битка била дне 20. Јунија 1389., а то је било у *недељу*, баш онако, као што се и у нашој „староставној књизи“ прича, само што та, и ако „староставна“ али ипак од Тврткове књиге послане у Трогир много млађа књига не помиње и не зна ништа за краља Србљем Твртка већ само за српског кнеза Лазара и правога детића Милоша Обилића.

Но пошто сам ја горе рекао, да се на писмо босанскога хваставца не треба освртати и да оне Пантине „староставне књиге“ а управ родослови и житија из XVIII. века не могу се употребити у повети о Косовском боју, то мора и сам г. Панта признати, да је велики онај бој између турскога цара Мурата и српскога кнеза Лазара био дне 15. Јунија 1389., на Видов дан, који је те године пао у *угорник* а не у *среду* или у *недељу*; и да се бој свршио тога дана или у један или у два сата после подне; ја управ не знам — Бог вјестъ!

(Наставиће се.)

У ОЧИ ГУНДУЛИЋЕВЕ ТРИСТОГОДИШЊИЦЕ.

ОД ЛАЗЕ ТОМАНОВИЋА.

У ош године 1880. ја сам био написао један листак у Српском Листу под насловом »Гундулићев Осман са гледишта српско-хрватске размирице«, ће сам забиљежио један дијалог између мене и једног Хрвата о Гундулићу из доба мога ђаковања у Грацу. Мој пријатељ Хрват, с којим сам се био почео саставати при чаши пива, једном назва Ивана Гундулића хрваткијем пјесником а Гундулићева Османа цвијетом хрватске књижевности. Ја сам га на то позвао, да ми којим стихом или којом ријечи из Османа докаже, да се Гундулић Хрватом ошјећао. А кад није могао то учинити, ја сам га запитао, а што му се чини, бих ли ја био у стању,

да њему докажем, да с краја на крај Османа дише њежна и поносна душа Србинова. И ја сам по епосу Гундулићеву покунио она мјеста, ће се пјесник Србином издаје, па сам то у лиску вишереченом печатао.

Кад се на приморју нашем појавила била жеља, да се она моја расправица о Качићу, која је била из Стражилова у Српски Лист латиницом прештампа, у засебној књижици са дотичном полемиком прештампа, ја сам јој придодао и поменути листак о Гундулићу, те чист приход намијенио споменицима, који се имају подигнути Качићу и Гундулићу у њиховијем роднијем мјестима. То је Хрвате помамило. Колику је полемику била изазвала она

моја расправа о Качићу на нашем приморју, толику је сада изазвао овај мој чланчић о Гундулићеву Осману и ја треба да моју мисао још боље развијем и да је браним од небрацкијех нападаја хрвацкијех.

* * *

У другој пјевању Гундулићева епоса хоца учитељ младог цара у великом царском савјету у очи његовијех припрема на нов рат савјетује га, пошто још није породом престо утврдио, да узме љубу —

Не робињу непознану
Од кољена потиштена,
Нег госпођу изабрану
Свјетле куће, славна имена.

Грчкијех цара и деспота
Рашкијех кћери господичне,
Рајска бјеше, кијех љепота
Бјеху царом љуби сличне.

Твоји ђеди тога цића
Унуци су били цара:
Славна Ивана Палкошића
Ђурђа деспота и Лазара.

Осман прима савјет и шиље Казлар-агу, куд му се велике државе простиру, да бира све госпође свијетле крви, рајске слике. На овој путу, чује у седмом пјевању за љепоту Сунчанице прегиздаве, свијетле родом на свеине, од кољена госпоцкога, Ђурђа деспота и Јерине — тер најпречијем путем иде управо пут Дунава к бијелој Смедереву.

У осмом пјевању Казлар ага долази у Смедерево, да нађе лијепу Сунчаницу, кћерцу старца Љубдрага,

Ки се унука унук зове
Ђурђа деспота и Јерине,
Од ких име и сад слове
Низ словинске покрајине.

Кад га је Казлар-ага нашао, стаде тврдијем заклетвама упрашати за његово племе. Љубдраг уздишући поче: Лазар деспот од Србије удаде своју кћер Мару за Вука Бранковића; од њих се рађа деспот Ђурађ, а од Ђурђа и Јерине опет Мара, коју обљуби царска сила; ал се цар још већма заљуби у плодне и богате стране, ће је деспот владао; он им поведе кћер у своје дворе за царицу и посла им коње по синове. Најпослије се подиже, да им државе освоји и деспот једва жив утече. А кад га је

Јерина стигла у Будиму, каза му, да су јој стигли гласови из Цариграда од синова, да их је цар ослијепио, и да је на то пристала и царица им сестра. Кад је то чуо деспот, смртно убљијеће и ријеч изгуби, па кад се расвијести проговори: »Пошто смо сва добра на свијету изгубили, немојмо у старости још у ропство турско панути. Него хајдемо пут: славнога Дубровника, ће се госту држи вјера велика.« Али кад је чуо Мурат, да је деспот у Дубровнику, отпрати у Дубровник поклицаре с даровима, да му предаду Ђурђа, иначе ратом запрјети.

Ну Дубровник сред покоја,
Ки од слободе круну стече,
С мита од злата, с пријетње од боја
Од вјере се не порече;

Тако да исти цар охоли
Чудећи се тада кличе:
Цијећ тве вјере кренке толи
Вијек ћеш живјет, Дубровниче!

Тако се у овој граду сачува деспот од зетовијех рука, кому сам ја унук од унука и од свега нашега трага не наводи се разма ова моја кћерца, која ми је једини разговор.

Изостављам нарицања слијепог старца за својом јединицом и њежне ћерке за старијем оцем, кад је из његова загрљаја отрже сила турска, јер би их требало од ријечи до ријечи преписати, као што је цијело ово осмо пјевање дивно над свијем осталијем; и за то сам рекао, да је ова епизода најљепши дио епоса Гундулићева. »А што је пјесник изабрао баш овај моменат из српске историје, унука од унука Ђурђа Смедеревца, да његову црпу судбину на овај начин оплаче, па да пјесниково ошјећање овђе баш врхунац свој постигне, ја говорим, да није ствар случајна. Ко не види, ко не чује у овој тужној записивању пјесников плач на гробу српске државе и српске госпоштине?« Овако сам завршио моје посматрање овога пјевања.

На ово ми у Задарском N. Listu одговара стонски патпоп Лијепопили: »Пјесник, који би управ ошјећао српски, не би за живу главу те хује невоље набрајао, које су се често понављале у проклетој кући Бранковића, из које су произлазили потурчењаци и потуркиње, да управ сваку поштену душу облије страшно руменило. Па зар да би Гундулић тако несвијестан био, да се продичи оним, чим би се сватко застидио? Ох, ће је била памет тобоже српској нашој омладини, да и она лудо залута и да

WWW.UNILIB.BG
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оскверне славу Гундулићеву. Јадне главе, учите Гундулића, пак ћете ласно наћи, зашто он спомиње те невоље српске! Он то чини, да похвали свој мио Дубровник, који је волио за длаку и слободу изгубити него издати свог госта. Очито је дакле, да др. Лазо или није Осман а прочитао, или је хотимице ствар забашурио; те управ да ти се згади, кад видиш га горопадно писати: ко не види, ко не чује у овоме тужном запијевању пјесников плач на гробу српске државе и српске господштине?»

Дакле по N. Listu и његову натпопу, што је Гундулић онако опјевао худу судбину државе и куће Бранковића: то није учинио из ошјећања српскога, како ја мислим, него напротив из ошјећања протусрпскога; не да се исплаче над гробом српске државе и српске господштине, него да се над њима наслади! И тијем главни орган хрватски у Далмацији хоће да уздигне славу Гундулићеву; а ми, који тако не мислимо, који говоримо, да се Гундулић у овом пјевању није из злобе непријатељске наслађивао, него да је из срца плакао над жалоснијем свршетком државног живота српскога народа, ми тијем скврнимо славу Гундулићеву! И то N. List доноси под насловом »Србоганија у Далмацији«! А куд ћете веће Хрвоганије?!

Кад бих имао посла са једнијем листом озбиљнијем и савјеснијем, ја бих му могао доказати, да у Осману нема ни једне ријечи, из које би се могло извести, да је Гундулић кућу Бранковића онако сматрао, као што му N. List подмеће. Што је деспот Ђурађ дао цару своју кћер за царицу, и што је ова пристаја, да јој се браћа ослијепи, пјесник не чини одговорном кућу Бранковића. А да је натпоп стонски проучио доба Ђурађа Бранковића и околности, које су га навеле, да даде своју кћер цару за царицу, не вјерујем, да не би већијем пјететом писао о овоме великоме и тако несрећном српском владаоцу. Каквијем пак пјететом Гундулић спомиње ову владалачку кућу српску, најбоље се види, што јој у толикој несрећи не спомиње ни издајство Вуково; а што је још знаменитије, Гундулић није, ни једном ријечи, не осуђује политику деспота Ђурађа, коју су западни писци толико осуђивали, поглавито с тога, што се није шћио паши подложити. Што више, слави Дубровник, који је дочекао и прифатио онако брацки несрећнога старога деспота, и готов био своју слободу изгубити прије него ли га султану предати. Овђе се управо показује

народносно ошјећање пјесниково најјаче, јер савлађује оно религиозно, које је у оно доба владало, и ми се морамо дивити таквој свијести народној одушевљенога пјесника словинскога!

Залуду N. List подмеће Гундулићу, као да је он приписивао »расколу худом« црну судбину куће и државе Бранковићеве, и као да је ту судбину сматрао »заслуженом педенсом Божјом«, наводећи ове строфе:

Али сва зла ова худа,
Која трпиш сузна тако,
Од вишње су правде осуда
На живјење тве опако.
Невјерством се твојим боли
И наричи с њега јаде,
Јер педенса с неба коли
Лакше иде, теже паде.

Али се ове строфе не односе на државу деспотову, него на Грчку и то стару Грчку, чије славе онако прије набраја, па је пита:

Ти ли си она пуна хвале,
Која цијећа знања твога
Зваше луке све остале
Без разбора и разлога?
Ах, обазри сад се на те,
И невољно биће пази,
Невјерству су старом плате
Садањи сви твоји порази.

Ово старо невјерство се односи на ону стару пословицу: *Graeca fides, nulla fides*. То потврђује Гундулић, када слави вјеру Дубровника, ће не разумијева вјеру католичку, него ону вјеру, којом је поштовао уговоре међународне, ону вјеру, коју није шћио сломити ни на мита ни на пријетње турске, да изда Ђурађа Бранковића, који се био повјерио Дубровнику.

Иван Гундулић у великом свом епосу није ни из далека не обраћа пажњу на тај »раскол« (под којијем именом натпоп N. Lista разумијева православље), премда је тада у пуном јеку био и то баш у средини народа »словинскога«, чиј је Гундулић тако одушевљен пјесник био. Тако по Осману не зна се, да ли је пјесник католик или православан био.

За то овај покушај натпопа стонскога остављамо њему самоме, да га достојнијем именом назове; а ми га просто биљежимо, да се види,

каквијем се оружјем служе хрватски листови, и како савјесно служе своме народу и истини.

* * *

За вријеме Гундулићево по цијеломе балканскоме полуострву ширила се турска сила, која је пријетила цијелој Јевропи: а Пољска је тада била на врхунцу своје моћи, и она се најјаче опирала навали полумјесеца. Год 1622. Пољаци су страшно потукли турску силну војску код Хоћима, коју је млади Осман предводио. Ова велика побједа највише се приписивала младоме краљевићу Владиславу. И за то Гундулић тако одушевљено њега слави, и у њега гледа већ јунака, који ће турску силу опет у Азију из Јевропе погнати. У томе заносу пјесничкоме Гундулић му се у десетом пјевању овако обраћа:

Неманићу буд Стјепану
Ти намјесник круне царске,
Чим под тобом земље остану
Српске, рашке и бугарске.

Па овако завршује ову одушевљену апострофу:

Скопни коња по Косову,
Гди уби Милош цара опака,
А к бјеломе Смедереву
Пошљи киту твојех јунака.
Дух да одахне и почине
Укопанијех пенео кости
Ђурђа деспота и Јерине,
Кјех зет Мурат ожалости.

Из овога се види, да је пјесника заносила мисао освете Косовске, као што се види, да у намјесништву царске круне Неманића гледа врхунац славе, на који се његов јунак може попети: што обоје открива жарку душу српску у пјесника.

На ово ми N. List одговара, да ја ствар изврћем: да Гундулић није желио осветити Косово, него да жели, да Владислав оћера Турке »свепеве«, јер пјева:

Прико црна мора дони
Осман сабљу врх кршћана;
Прико црна мора гони
Сад кршћански мач Османа.

Као да ово не обуфаћа и Косовску освету, и као да освета Косовска не би тражила, да се Осман прожене из Јевропе!

Dalmacia katolička већ је мало озбиљнија. »Треба ли да Србин буде онај, који ту жељу

истиче? Мислим да не, то је желио и сам папа у Риму, који Србин није био; то је желио сваки Славјанин, сваки Кршћанин. Па то су и ондашњи Хрвати имали жељети«. Истина је, онда је сва кршћанска Јевропа вапила јунака, да је ослободи од страха турскога; чим се паравно шћаше и српска земља ослободити. Али нам пјесник тога јунака позивље баш на Косово, да одане и почине пенео кости Ђурђа деспота и Јерине, па да буде намјесником царске круне Неманића, кад освоји земље српске, рашке и бугарске. Отуда се види, да је пјеснику пред очима главно српска историја, српска славна прошлост, коју хоће да на нов живот пробуди; а како је судио о тој прошлости, види се најбоље, када сматра нашљество круне царске Неманића достојном наградом своме јунаку за тако велико ђело, јунаку, чија велика слава већ испуња свега свијета величину!

А ако се овијем не открива српско ошјећање, српски понос, ја не знам, чим би се друго могао открити.

* * *

До сада смо виђели, ће Гундулић из српске историје тражи прилике, да прослави српске успомене и да их својијем сузама ороси; али то није доста пјеснику; он иде још даље од Неманића; он протеже границе српске до обала егејскијех, према којијема лежи Троја укопана, а Александра великога називље Србљанином. Овако Гундулић не мисли без сваког основа, а као српски пјесник могао је тијем већијем правом толико границе српске размакнути и српскоме народу виндицирати славу Александра великога.

На ово N. List одговара: »То је повјесна погрјешка, која је произапла од тога, јер су Србе повјесничари стављали тамо до Цариграда и још даље. Па и Златарић називље Александра великога краљем српским. Домаћи сви повјесничари кажу, да је Мацедонија српска земља, а покли је Александар Мацедонац био, по тому га назваше Србином«. То исто од прилике говори и Dalmacia katolička, па још на-доставља: »Гундулић је тако држао и егејске обале и обалне оне народе — осим Грка — за Славјане. Мацедонци били су му Славјани. А је ли могао кога ближе њима приближити него Србе? . . . Него Србе, који су онда са оног силног величија несрећно пали били? Да, Гундулић пјева о Александру Србљанину, а мало више од једног вијека послје тога, добар по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

знавалац нашега језика и књижевности, Ф. М. Апендини у преводу тијех ријечи додаје у заповрци: (Macedonico). Сјетио се и он, да тко то мјесто прочита, остат ће и постат мало, зато је и додао: Срб-Мацедонац«. Дакле оба два ова листа, као да бише ми шћели доказати, да Александар велики није био Србин, да је Гундулић погрјешно! Али ја нијесам ни рекао, да је Александар велики Србин био, ни Гундулићеву мисао за непогрешну прифатио: ја сам само навео, како Гундулић виндицира српству обале, према којијема лежи Троја укупана, и славу Александра великога. На то ми D. K. одговара: »Онда се је мислило, да су стари народи трачки, илирчки и т. д. били Славјани. Тако су ду-

бровачки писци у Овидијеву стиху (Trist. lib. 5. Eleg. 12.): Jam didici getice, sarmati seque loqui — оно getice sarmaticeque преваћали са словински«. Дакле Гундулић збиља није без основа онако пјевао. Само што је мјесто имена словенскога узимао име српско.

За што су у опће словенски писци оне земље и народе називали словенскијема, а између њих неки дубровачки и далматински опет српскијема, је ли треба дуго узрока тражити? Ко га не види на први поглед у крви њиховој и језику, у опћењању њихову у опће словенскоме и на посе српскоме? А то је оно бан, quod erat demonstrandum!

(Свршиће се.)

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

ПИШЕ ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

1.) Изашла је пре краткога времена књижица: „*Тезнички термини у законодавству* од дра В. Богшића, превео с руског писаног изворника Н. Дучић, архимандрит. (Прештампано из „Бранича“). Београд, штампарија задруге штампарских радника 1887.“ Ово је говор ученога дра Богшића на састанку руског филолошког друштва у Петроградском универзитету 13. јан. 1887., који је са рускога језика лепо превео наш књижевник архимандрит Дучић, на чему му мора сваки захвалан бити, који зна, од какве су велике вредности дела Богшића. У овој књижици, на стр. 15., стоји: „Ну шта ће да се ради с таквом ријечју, као што је: *дужник*, која у народном језику означава и debitor и creditor? Може ли се заиста употребити та ријеч у закону у њезина оба значења, и ако јој их је дао народ? — Оба су значења именице; а у изговору ријечи, употребљавала се она у једном, или у другом значењу, нема никакве разлике; нема је ни у правопису; а правнички су: корелативне; шљедствено оне су једна другој готово сталне пратилице. Послије тога, је ли могућно увести у какав закон овако правило: „Дужник (у смислу creditor) има право искати од дужника (у смислу debitor) то и то; а овај пошљедњи (т. ј. debitor) од дужника (т. ј. creditor) то и то...?“ Јамачно се то не може ни помислити, јер би из тога изашла највећа забуна. Најпослије, ако се и прими ријеч *дужник* само у смислу debitor-а; онда је веома потребно тражити за creditor другу. Да та ријеч може да не буде: ни *вјеровник*, како пишу у Загребу; ни *поверилац*, како говоре у Биограду; видјећемо мало даље.“ На стр. 22. стоји: „Старали смо се, да горе докажемо, да ријеч: *дужник* не

може бити примљена ни у један законик у смислу creditor, ма да му је значење потпуно народно. Њу нијесу узели у законе: ни Нијемци, ни Чеси, ни Пољаци, ни Срби, ни Хрвати. Они су узели просто ропски пријевод ријечи: creditor (Gläubiger, věritel, Wierzyciel, вјеровник, поверилац). Питање је у томе: може ли се проћи тога вулгарнога пријевода, којег народ не разумије, и замјенити га обликом створенијем на основу ријечи, која би одговарала у народном језику? Ја барем мислим, да је то у српском језику могућно. У Вукову рјечнику налазимо чисто народни глагол: *дужити*, а значење му је искао ријечју: behaupten dass einer schulde, dico mihi deberi. По што сваки creditor dicit sibi deberi, то по мојему мишљењу није особито мучно створити из глагола *дужити* са завршетком подеснијем помен verbale, које би означило creditor-а. Тај би облик, кад би се објаснио згоднијем начином, могао имати изгледа, да ће постати свакому разумљив.“

Ја ћу овде гледати, да покажем, како је то, да у српском језику debitor и creditor значе *дужник*. Кад се на супстантив *дуг* (debitum) дода наставак *њћ*, онда добијамо придев *дужан* (schuldig); а кад овај придев супстантивујемо наставком *икъ*, онда добијамо супстантив *дужник* debitor. Дакле, *дужник* значи онога, који је дужан, који некому дугује што. Али у Вукову речнику има и глагол *дужити* п. п. кога, behaupten dass einer schulde, dico mihi deberi: „дужи ме стотину гроша“, па кад се на основу овога глагола дода наставак *њћ*, онда добијамо придев *дужан*, који није у обичају, али је у обичају супстантив, који добијамо од овога придева наставком *икъ*, дакле *дужник*. Кад знамо, шта вначи глагол

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дужити, онда ћемо лако појмити, да и супстантив, од њега начињен, *дужник*, не може ништа друго значити него онога, који кога дужѝ, а то је латински *creditor*. У језику, дакле, српском значи дужник и *debitor* и *creditor*. Али ако ово у језику и јест тако, не сме бити пред законом, јер кад би у закону *дужник* значио и *debitor* и *creditor*, могла би изаћи отуда, као што каже г. Богинић, највећа забуна. Да не би, дакле, било забуне, скрпили су правници реч *веровник*, која ништа друго није него ропски превод латинске речи *creditor*, као што је и немачка реч *Gläubiger*. Г. Богинић, као што смо споменули, каже, да би се од глагола *дужити* могла начинити боља реч, коју би народ боље разумео и којом би се могла заменити она ропски преведена реч *веровник*. Г. Богинић не каже, како би та реч изгледала, за то ћу је ја овде скројити и дати јој облик. Кад би на партицип *praet. pass.* додали наставак *икѝ*, онда би добили супстантив *дуженик*, који би имао пасивно значење и значио би опет *debitor*, за то не би ни ваљао. Али кад додамо на основу партиципа *praet. act. II.* *дужил* (парт.: дужио, дужила, дужио) наставак *ѝцѝ*, онда ћемо добити супстантив *дужилац*, који би управо значио *creditor*. Дужилац значи онога, који дужѝ кога, као што су и друге оваке народне вечи: *кѝдилац*, који куди кога, *der Tadler*, *идсилац* *der Träger*, *прѝтилац* *der Begleiter*, *пр силац* *der Werber*, *хѝвилац* *der Prahler*. По мом, дакле, мишљењу *дужилац* значи у потпуном смислу *creditor*. Али при свем том ја не бих ни ове речи употребио, ма да је по мом мишљењу, како сам је скројио, са свим добра, и то за то не бих, што имамо своју народну реч, која се говори у Боци (види Вуков речн.) и која гласи *рукодѝвалац* или *рукодѝвац* или *рукодѝвник* и које све значе *creditor der Gläubiger*. *Рукодѝвалац* или *рукодѝвац* или *рукодѝвник* јесу речи народне и значе онога, који руку даје, па онда, ваљда, који помоћ даје, који руком даје, који из руке даје, а то је *creditor*.

2.) У 8. свеску Рјечника *Hrvatskoga ili srpskoga jezika*, што га издаје југославенска академија, а обрађује г. П. Будмани, долази на стр. 729.: глагол *доврѝлети*. Тај је глагол потврђен примером овим: *Доврѝје* пук од свуди. Ј. Палмотић. Тако исто у истој свесци, на стр. 734., долази глагол *доживѝлети*, потврђен овим примерима: Сила је *доживѝет* да будем у труду. Ј. Палмотић; — С славом сдружен *доживѝјети* у весељу он ће испуну, а Владислав син му узети угарску ће свету круну. П. Капавелић; — Нееретне ми дане *доживѝсмо*. Нар. пјес.

Вук; — Чудно ли ћеш нешто *доживѝлети*. П. Петровић.

Питање је сад, за што г. Будмани није метнуо у речник и инфинитив са обликом *доживѝјети*? И за што је све ове споменуте примере стрпао баш под инфинитив *доживѝлети*, а не под *доживѝјети*, кад у примерима долази и *доживѝјети*? Ја мислим, да је требао споменути само инфинитив *доживѝлети*, а под инфинитивом *доживѝјети* требао је расправљати оне примере. Тако исто није споменуо ни инфинитив *доврѝјети*, него само *доврѝлети*, а баш напротив по моме мишљењу требао је под *доврѝјети* расправљати примере, а *доврѝлети* само споменути. Ја, дакле, мислим, да су југозападни облици *доврѝјети* и *доживѝјети* правилнији, класичнији и достојнији за књижеван језик и да служе за образац, него *доврѝлети*, *доживѝлети*, јер је оно епентеско *л* у *доживѝлети* доцнијега постања и то епентеско *л* није опће свима дијалектима. А ја мислим, да само оне речи имају право да уђу у књижеван језик и да служе у речнику за образац, у којима долази епентеско *л* у свима дијалектима једнако и које *л* стоји под истим законом, под којим стоји и у старом словенском језику. По што пак имамо у старом словенском језику *живѝти*, *трѝвѝти*, то ће бити и југозападно *живѝјети*, *трѝјети* правилније, класичније, и то за то, што ти облици прво одговарају старим словенским облицима потпуно, а друго, што се и са другим словенским језицима слажу, н. пр. руски *терѝѝтъ*, чешки *трѝѝти*; докле јужно *триѝлети* и *живѝлети* стоји оцепљено од старог словенског језика, а тако исто и од других словенских језика. Види се, дакле, јасно, да је *триѝлети* и *живѝлети* доцнијега постања. А осим свега овога ја мислим, да је инконзеквенција писати *грѝлети* (вид. 7. свезак Рјечника, стр. 569.), *триѝлети* (на истој страни) и *догрѝјети* (на истој страни). Ја мислим, ко хоће да пише *догрѝјети*, тај мора писати и *грѝјети* и *тријети*; а ко хоће да пише *триѝлети* и *грѝлети*, тај мора писати онда конзеквентно и *догрѝлети*, јер по истом закону, по којем је *триѝлети* добило *л*, по истом закону постало је и у *догрѝлети* *ѝ* од *дј*. За то у оном крају, у којем се говори *триѝлети*, у том се крају говори и *догрѝлети*. А у ком се крају говори *тријети*, у том се крају мора говорити и *догрѝјети*. Јужно је *триѝлети*, *догрѝлети*, а југозападно је *тријети*, *догрѝјети*, и ово последње одговара старом словенском језику и другим словенским језицима. За то ваља да има пре места у књижевном језику и у Рјечнику *грѝјети*, *тријети*, *доживѝјети*, *доврѝјети*, него *грѝлети*, *триѝлети*, *доживѝлети* и *доврѝлети*.

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(Југословенска академија знаности и уметности у Загребу) навршила је 16. (28.) јулија о. г. двадесет година свога живота. У спомен тога дана држала је академија 25. нов. (7. дец.) свечану седницу. Седницу је отворио др. Фрања Рачки, први и све до ове године председник академије. За њим је др. Петар Матковић, од постанка па до данас тајник академије, читао извештај о раду академију за друго десет година њена живота. После Матковића читао је др. Фрања Врбанић расправу: „Станбене прилике у наших градовима“. У седници су тој били многи чланови академије и још више осталих књижевника и пријатеља науке. — За ово двадесет година суделовало је, као што напомену честити учењак Рачки, у акад. публикацијама, нерачунајући амо сабираче грађе, укупно 90 књижевника, од отих 50 Хрвата, 8 Срба, 6 Словенаца и 1 Бугарин, дакле: 65 јужних Словена; осим тога 14 Чеха (од ових су 8 удомљени у Хрватској), 7 Руса и 1 Пољак, дакле: 22 које западна које северна Словенина; а од Несловена 2 Француза. Академија је издала за то време до 180 томова. — Из тајникова извештаја видимо, да је академија за ово последњих 10 година издала 17 књига више него у првој десетини, (прве десетине 80, друге 97). — Главни орган академије јесте књига с натписом: Рад југословенске академије. Од Рада је изашло до сад 59 књига, у којима су заједно радови филолошко-историски и филозофско-јуридични и математично-природњачки; са 60 књигом почеле су излазити за себе књиге са филол.-истор. и филос.-јурид. расправама, као наставак по броју књига на оне напред, па је до сада тако изашло свега 77 књига, а за себе 9 књига са матем.-природ. расправама. — Осим тога издаје академија још пет периодичних зборника и то: Старине, Историски споменици, Стари писци хрватски и Правнички споменици. Још је издала 10 свезака Рјечника хрватскога или српскога језика, којим се поноси не само академија него и цело јужно Словенство. Уза то изашло је које о трошку академију које с њеном потпором још 7 књига природњачких и 5 филолошких и књижевних. По танки садржај и регистар свих тих дела садржава Академски летопис, од којег је прва књига за први десетак година изашла, а друга за други десетак година изаћи ће још ове године на свет. — Данас има академија 7 почасних чланова, 27 правих и 28 дописника. Од правих чланова иде их 11 у разред филол.-историски, 9 у филос.-јуридични, 7 у матем.-природњачки. — У овој другој десетини стекла је академија и своју палату, која је стала преко 250.000 фор., од којих дарова велики добротвор народа хрватскога владика Штротмајер 60.000 фор., хрв. сабор и земаљска влада 100.000 фор., остало равни родољуби, а град Загреб даде бесплатно место на красном Зрињевцу. — Књижница, која је за свагдашњу употребу прилично уређења, броји до 25.000 свезака. Састављена је од разних посебних које набављених које поклоњених књижница, а умножава се редовно повајнише делима, што их академија добива од разних учених друштава и завода, којих ће бити до 120 на броју, у замену за своје публикације. — Архив је такођер састављен од разних већином поклоњених збирака, и броји преко 1400 кодика и преко 30 хиљада листина. — Академија има и збирку слика, коју јој поклони славни покровитељ њен и врли добротвор, по чијем

се имену и зове Штротмајерова галерија слика. Она броји 235 слика осим картона, минијатура, реза у бакру и збирке красних репродукција од најгласовитијих сликара, које се ни по избору не могу за сада иложити, јер, на жалост, нема новаца. — У седници 23. нов. обновљена је управа академије. При првом гласању изабран је опет био пређашњи председник др. Фрања Рачки; но како избор његов није потврђен, на другом гласању би изабран др. Павлао Мухић, бивши начелник владиног одсека за богоштовље и наставу, за председника академија. За тајнике изабрани су дојаконији тајници: др. Богослав Шулек и др. Петар Матковић.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште.) „Господар ковница“ Жоржа Онета у преводу Милована Ђ. Гашића по трећи пут, „Еј људи, што се не жените!“ Јулија Розена у посрби Бранка Јовановића-Муше ваља већ по десети пут, „Мехурићи“ Григорија Чикије у преводу Милана А. Јовановића први пут и Фердинанда Рајмунда „Распикућа“ у преводу Милутина И. Стојановића по други пут — ето то је био репертоар прошле недеље. „Мехурићи“ су Чикијеви лепо успели те публику пријатно забавили, а зацело би се још и боље угњездили били у милости, да тачности конверсације није на неких местих и сувине осетно на пут стала била она т. зв. премијерска грозничавост, која конверсацију о једно око брже, но што би ваљало, гони те је и нехотице одгурне, да се мора спотаћи. Није глаума та још довољно, што по реч, уиграна била, једино је то недостајало; иначе морамо, на дику позоришној нашој дружини, признати, да се према садашњем стању особља без по муке даје саставити и удесити сваки комад, који, што се тиче потпуности, вештине и ваљаности приказивачког особља, још и веће претензије ставља, него Чикијеви „Мехурићи“. Ми смо уверени, да ће нас фина та шаљива игра са здравим смером и духовитим онаскама при другом приказу — било то сад кад му драго — још пријатније забавити.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Професор Ј. Миодраговић у Београду написао је по извештајима изасланика министарских, директора средњих школа и по другим изворима дело „Дух наставе и испитања у Србији у почетку последње четврти деветнаестог века“. То је дело донекле штампано било у „Просветном Гласнику“ а сад је изашло цело у засебној књизи.

— Изашла је 1. књига Игњатовићева романа „Патнице“. Добити се може само у штампарији А. Пајевића у Н. Саду по 60 новч.

— Добили смо књигу: „Черногорци и черногорски женици. Россия и Черногорія“, написао И. В. Поповичъ-Липовацъ. С.-Петербургъ. Типографія В. В. Комарова, Фонтанка, 74. 1887. Књига та „посвящается братскому и искреннему союзу России съ Черногоріей“. Цена 1 рубља. Писац упознаје Русе с историјом, животом и обичајима у Црној Гори.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Из „Видела“ је у засебну броширу прештампао при-
каз 67. књиге Гласника српског ученог друштва
што је написао Димитрије Руварац. Вредни књижевник
тај у том свом приказу оштро напада на Гаврила Витко-
вића, корећи га, што је у свом критичком погледу на прош-
лост Срба у Угарској неистинит и што је прошлост краље-
вих шајкаша и установу њихову написао скоро ли по делу
Сент-Кларајеву „A dunai hajóhadak története“ те из тог дела
и 49 споменика од речи до речи навео, не рекавши, да их је
из њега узео.

— 164. свеска Народне библиотеке браће Јовановића доноси са француског превода на српски преведену
драму Португалца Антонија Енеса под натписом „Раз-
вод“ а у 165. свесци је „Владимир и Косара“ старог
Лазара Лазаревића. (Покојном том књижевнику нашем
мораћемо одсад додавати ознаку „стари“, јер му сиротану сва-
ким даном све већа опасност прети, да ће му радове нема-
риш новијег књижевног покољења ескамотирати у власништво
приповедача Лазара Лазаревићу. Бар смо зимус, уочи просла-
ве дваестпетгодишњице српског народног позоришта, у ви-
ђењем једном хрватском листу читали, да су „Пријатељи“ не
више прерада старог професора Лазара Лазаревића, него ори-
гинал писца „Шест приповедака.“ (!) — Ми и омет и омет
препоручујемо Народну библиотеку браће Јовановића и како
се, познајући већ упословичену равнодушност српске публике
спрам српске књиге, бојимо, да још ни данас, након шест се-
дам година, многи и многи не знају ни за начин излажења би-
блиотеке те, ни за цену јој, то ево овде саопштавамо, да те
библиотеке сваке године изађе по једно коло од 24. свеске.
Досад је изашло шест кола са 144. свеске. Сваком је колу
цена 3 форинта и 50 новчића а може се и свака свеска по-
јединце добити. Појединој је свесци цена 16 новчића.

— Уреднички одбор средишњег одбора „целокупне срп-
ске народне слободоумне странке“ отвара претплату на књи-
жице, које ће се звати: Народни пријатељ. Изаћи ће их
од године четири књижице са по 2—3 штампана табака. При-
ход од књига биће својина странке и употребљаваће се на
просветне, економске и добре цели. Имена претплатника штампане
ће се заједно с рачунима, на што је сувишак употребљен.
Сувишком рукује средишни одбор. Прва књига ће изаћи по-
сле нове године. Новце ваља слати одборском благајнику г.
Јовану Чавићу, трговцу у Нови Сад.

— „Како живе животиње?“ зове се књига за децу,
коју су израдили учитељи Д. и С. у више књига. Првој је
књизи натпис Куца и деца. Садржина јој је пуна прича из
живота ове животиње, које ће деца лако разумети и радо чи-
тати, а добит за разум и срце сигурна је. Књига ће изићи
више од 3 табака са 7—10 слика, а стоји 30 пара динарских.
Скупљачи добиће на 5 књига једну на дар или у новцу 20
проц. Према величини књиге и броју слика, које су у њој,
цена је врло умерена и моћи ће је готово сваки ђак набави-
ти, ако се само учитељи буду заузели. Књига ће бити гото-
ва најдаље до 15 децембра, а дотле треба послати и претплату.
Новац и поруџбине шиљу се: Димитрију Ј. Путни-

ковићу, учитељу на теразијама у Београд. — „Ми смо
уверени“, веле издавачи, „да ће учитељи и учитељице пој-
мити, од колике је важности, кад се код деце отвара воља за
читањем ваљаних и корисних књига, и да ће своје ђаке упу-
ћивати, да и друге корисне књиге набављају и читају. Тим
малим трудом они ће велике доброту чинити како својим ђа-
цима тако и просвети у опште.“

— Књижара браће М. Поповића издала је Илустро-
вану велику српску природну лиру, збирку са 1600
песма ратних, прошких, девојачких, веселих, дјаворија и по-
зоришних са сликом у натпису и са 20 ликов српских пе-
сника (Мушички, Ј. Х.-Светић, Суботић, Његуш, Милетић,
владика Грујић, прота Живковић, Бранко, Ј. П. Ненадовић,
Змај, Каћански, Л. Костић, Јакшић, кнез Никола, Мита По-
повић, Шапчанин, Миленко, Триковић, Абердар, Војислав
Ј. Илић). Књига износи 756 страна или 48 табака. Цена у
меком повезу 1 ф. 20 н. у тврдом 1 ф. 75 н. у повезаном 2 ф.

— Књижарница Јове Карамата у Земуну разаслала је
овај претходни књижевни оглас: „У добу, када после зло-
кобне Косовске битке геније народа српског ствараше тужне
песме, које нам негдашњу сјајну прошлост дивно опеваше и
славу имена српског на све четир стране образованог света
разнесоше, у том по нас судбоносном добу под благим поднеб-
љем српско-словенског југа у слободном граду Дубровнику по-
чело се развијати уметничко песništво, које се са повећијом
сувремених културних народа у сваком погледу достојно упо-
редити може, и које се у најмањем цвету свом појавило у
делима Ивана Гундулића, узор песника књижевности дубро-
вачке, одушевљеног Словенина и родољуба српског. Како се
пак 8. јануара идуће године по новом календару навршује
три стотине година од рођења одличног представника овог
народне нам књижевности из тога периода, и како смо да-
нас срећни, да му можемо тристагодишњу успомену просла-
вити, то смо се решили, да овом знаменитом приликом ћи-
рилицом прештампано и издамо највеће и најзнатније му пе-
сничко дело под насловом: „О с м а н“ те да га тим прикаже-
мо васколикој читалачкој публици српској, која до данас мож-
да није имала прилике упознати се са овим најмањим умо-
твором његовим, који је до сада латиницом у више издања
света угледао. Прво пак издање ћирилицом од године 1827.
осим тога, што је у многим погледу недостатично, данас једва
се где и наћи може. Да би нам прво ово књижевно подухеће
наше што боље одговорило и важности и дела и прослави
аутора му, на молбу нашу примио се труда познати наш
књижевник и филолог г. Јован Бошковић, професор
велике школе у Београду, да дело под његовом редакцијом
изиђе, и да му за то наше предговор са потребним комен-
таром и речником. За спољашњу угледању израду такође смо
се постарали, јер ће дати на финој хартији и лепим новим
словима штампано бити. У пуном уверењу, да ћемо овим под-
ухећем родољубиву услугу српској књижевности учинити,
надамо се, да ће нас народ српски у томе радо потпомоћи,
те дело ово, које је већ предато у штампу, са оном љуба-
вљу примити, с каквом га ми намеравамо у руке му пре-
дати. Цену ћемо објавити, кад дело изађе из штампе.“

САДРЖАЈ: Последња лутка. (Наставак.) — Госпођа-Персин план. (Наставак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — У очи
Гундулићеве тристогодишњице. Од Лазе Томановића. — Бранич српскога језика. — Ковчежић. Гласник. —
Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по
год, 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву
а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожика у Београду.